

ТВОРЧІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ

Гуцульщина — етнографічний регіон з неповторним етногенезом народного мистецтва, традицій, культури, побуту. Тут здавна розвивалися такі види декоративно-ужиткового мистецтва, як різьба по дереву, художнє продукування виробів з металу та шкіри, кераміка, ткацтво тощо.

З нагоди 140-ї річниці від дня народження Василя Григоровича Девдюка (1873–1951) розкриємо найбільш важливі аспекти його життя і творчості, окреслюючи постать митця в контексті історії народного мистецтва Гуцульщини.

Наразі цікавий фактологічний матеріал про Василя Девдюка містять мистецтвознавчі дослідження А. Будзана [3], Л. Сухої [30], О. Кратюк [11–14], О. Соломченка [26–28], М. Станкевича [29], Ю. Юсипчука [34], Р. Шмагала [33], Д. Козубовського [10], Т. Северина [35]. Окремі відомості про нього присутні в статтях І. Пелипейка [22–24], П. Арсенича [1], К. Каркадим [9], В. Молинь [17–20], М. Близнюка [2], а також на сторінках каталогів тогочасних виставок [4] та періодики першої половини ХХ ст. [5; 15; 16; 25; 31; 32]. Стислу інформацію про майстра містять деякі енциклопедичні видання [7; 8; 12; 14].

Василь Девдюк народився 8 червня 1873 р. в селі Старий Косів. Зростав хлопчик у простій селянській родині, де його змалку привчали працювати. Батько Григорій був добрим господарем; він займався домашнім господарством. У селі його шанобливо називали «майстром на всі руки». Він завше щось майстрував, власноруч виготовляючи різні господарські речі, а також умів різьбити. Тому перші навички різьблення малий Василько перейняв від свого батька, який оздоблював предмети домашнього вжитку — рамки, полиці, скриньки тощо. Спостерігаючи за тим, як батько різьбить, Василько і сам відчув потяг до цього заняття.

Мама Василька була родом з Яворова, тому малим він часто відвідував родичів; там же в той час проживала родина різьбярів Шкрібляків, і хлопець неодноразово бував у їхній домівці. Саме там, як згодом напишуть дослідники, «відкрився для нього справжній світ мистецької краси художнього різьблення» [13]. Захоплення було до такої міри значним, що він упросив батька залишити його в Яворові, де хлопець закінчив школу, одночасно знайомлячись з мистецтвами різьби по дереву, інкрустації та обробки металу. Відомо, що Василь Девдюк закінчив два класи Коломийської гімназії, але далі вчитися в місті не мав змоги [1] і тому залишив гімназію. Дванадцятирічний Василь, за порадою діда Івана, протягом кількох місяців навчався у Яворові, у відомих майстрів Шкрібляків. Зокрема, Василь Шкрібляк, син знаменитого Юрія Шкрібляка, допомагав хлопцеві оволодіти практичними навичками столярної справи, токарства, різьби та інкрустації. Саме тут, у Василя Шкрібляка, юний Девдюк навчився інкрустації кольоровим деревом, рогом, металом, перлівкою та пацьорками.

Металістрво майбутній майстер опановував у відомих на той час брустурівських майстрів-мосяжників Никори та Дмитра (1856 р. н.) Дудчаків, які досконало знали технологічні процеси гуцульського художнього лиття та гравіювання на металі. Там, у Брустурах, на горі Кичері, стояла невелика хата народного майстра Дудчака. У його майстерні малий Девдюк разом із сином Дмитра — Лукином вивчав мистецтво художнього лиття і гравіювання на металі.

Нагадаємо, що рід Дудчаків (Лукин, Никора, Дмитро) з Брустурів прославився в статусі видатної школи художньої обробки металу. Творчість Д. Дудчака припадає на кінець ХІХ — початок ХХ ст. Він виготовляв латунні накривки для ташок, ножі, кільця до поясів, стремена, а також лускоріхи і люльки з нейзильберової бляхи. У цей час художня обробка металу в регіоні за технічним рівнем досягла найвищого

розвитку, і наука у таких майстрів допитливому хлопцеві давалася легко. За короткий час Василь перевершив свого вчителя [30]. Вже у ранньому віці він самостійно й успішно працював з металом, виготовляючи топірці, ланцюжки, лускоріхи, люльки, стремена, ножі для розрізання паперу та інші речі.

У чотирнадцять років Василь вперше надсилав свої вироби з дерева і металу на різничо-промислову виставку в Кракові (1887), де одержує за них бронзову медаль та диплом [3; 13]. Краєзнавець П. Арсенич згадує про знайомство молодого Девдюка з відомим українським етнографом і культурно-освітнім діячем Володимиром Шухевичем, який, власне, і посприяв участі хлопця у краківській виставці. Зокрема, з його листа до Шухевича довідуємось, як він чотирнадцятилітнім хлопцем водив етнографів гуцульськими селами для збору експонатів для виставок у Тернополі й Кракові (1887). Тоді В. Шухевич навіть сфотографувався у гуцульському вбранні батька Василя — Григорія [1].

Після служби в австрійському війську на Балканах Василь Девдюк продовжує займатися різьбярством. На Крайовій виставці у Львові (1894) за майстерне виконання інкрустації на тарілках, скриньках і палицях В. Девдюк був нагороджений срібною медаллю, а за мосяжні роботи отримав похвальний лист. Як майстер мосяжної справи він добре володів старовинними технічними прийомами обробки металу і застосовував їх при виконанні лускоріхів, люлок і топірців, оздоблюючи свої вироби багатим гравіюванням та інкрустацією. Василь Девдюк належав до тих майстрів, високохудожні твори котрих є досконалими як щодо композиції, так і стосовно стилю [30]. Він знав стародавні технічні прийоми обробки металу, орнаментальні елементи і мотиви, на основі опанування яких винаходив свої власні, інакші.

Сьогодні нам відомо небагато збережених художніх виробів з металу В. Девдюка. Світлина майстра з його виробами і фото його робіт з фондів Музею етнографії та художнього промислу у Львові вміщені у праці Л. Сухой [30]. З чорно-білих фотографій творів (топірець, лускоріх, люлька, ніж), виконаних майстром на початку ХХ ст., постає чіткий орнаментальний уклад мотивів. Зокрема, добре підкреслюють форму палиці-топірця виразні ряди «зубчиків» та «сононок». Обушок (наверша топірця) декорований гравіюваним орнаментом. Лускоріх-«когутці» відлитий у вигляді півня. Люлька виготовлена з нейзильберової бляхи і декорована гравіюванням.

Кольорову ілюстрацію ще одного топірця В. Девдюка, авторство якого встановив П. Жолтовський, містить альбом «Гуцульські художні вироби з металу кін. ХVІІІ — поч. ХХ ст.» [6, с. 179]. Особливу увагу майстер приділив декоруванню палиці-топірця. Дерев'яне топорище декороване жируванням. Великі металеві «бобрики», кожен з яких оповитий металевим скрученим дротиком, утворюють центральну частину ритмічного ряду. Обабіч нього розташовані видовжені стрічкові орнаменти, укладені з симетрично розташованих «підвівок» поміж рядами «крученки». Такий декор покриває верхню частину палиці майже до половини. Обушок оздоблений гравіюванням. Попід обушком палицю обвиває стрічка бакунтової бляхи з ажурним вирізуванням. Вміле поєднання форми з орнаментом у металевих виробах майстра свідчить про знання технологічних особливостей і володіння різними прийомами обробки.

Уже на початку ХХ ст. твори Василя Девдюка користувалися популярністю, і їх експонували на багатьох виставках, зокрема на виставці крайового промислу в Мисленицях (Польща) і на господарсько-промисловій виставці у Косові (обидві 1904 р.). За участь у цих виставках майстер був нагороджений грамотами, а в Косові отримав також і грошову премію. Михайло Грушевський у статті про виставку в Косові зазначав, що вона показала «багатство народного гуцульського промислу» [5, с. 49]. А в одному з номерів львівської газети «Діло» описувалась виставка, що відбулася в народній школі на Москалівці (передмістя Косова), яку «уряджувала рада повітова в Косові». Зокрема, йшлося про топірці, палиці й мосяжні вироби, що їх представив В. Девдюк, який «любить ексцентричність у красках» [15].

Щороку життя Василя Григоровича ставало все більш активним і насиченим різними подіями. Навесні 1903 р. він закінчив чотиримісячні курси для гмінних писарів при львівському Відділі Крайовім. А наступного року Комітет господарсько-промислової школи в Коломиї направив молодого талановитого майстра удосконалювати свої знання на курси художніх промислів до столиці Австрійської імперії — Відня [9]. У 1905 р. Василя Девдюка запросили на роботу в новостворений «Крайовий научний заклад для різьбярства та металевої орнаментики (оздоби)» у Вижиці, що на Буковині [10; 23]. Зі спеціального звіту «Ради для плекання промислу» Буковинського Крайового Відділу (1905), підготованого членом Ради, директором державної промислової школи в Чернівцях Е. Кольбенгаєром, довідуємося, що він «за місячну плату

по 140 корон заангажував на учителів до нової школи славних гуцульських різьбярів Василя Шкрібляка з Яворова, Марка Мегединюка з Річки і Василя Девдюка зі Старого Косова» [32, с. 248].

3 вересня 1905 р. Е. Кольбенгаєр, директор державної промислової школи в Чернівцях, та Григорій Туркевич, — директор народної хлоп'ячої школи у Вижниці, — зустрілися у Старому Косові з народним майстром, різьбярем і мосяжником Василем Девдюком і запросили його на роботу. Крім нього, були запрошені майстер столярної справи Кароль Покорний з Вижниці і Федір Гнатюк з Мамаївців. 15 жовтня 1905 р., напередодні свята Покрови, було урочисто відкрито «Крайовий научний заклад для різьбярства та металевої орнаментики (оздоби)». У церемонії взяв участь депутат Віденського сейму М. Василюк, відомі громадські і політичні діячі Буковини, представники Крайової і Повітової державної адміністрацій, Чернівецької промислової школи, громадських організацій, а також приватні особи [10]. Отже, В. Девдюк допомагав організувати навчальний процес у Вижниці й з перших днів став учителем різьби по дереву та обробки металу. У 1906 р. за направленням школи він півроку прожив у Сараєво, де вивчав народне мистецтво південних слов'ян [3].

У Вижниці інструктором різьби по дереву та інкрустації з 1907 р. працював В. Шкрібляк (1856–1926), а на посаді вчителя різьби по дереву у 1911 р. був запрошений Марко Мегединюк (1842–1912) [10]. Василь Девдюк викладав «мережкування та металеву орнаменту», з радістю передаючи учням свої знання та мистецький досвід. На уроках мосяжної справи, яку він викладав, учні досконало вивчали техніки обробки матеріалів. З ініціативи В. Девдюка у школі було побудовано піч для плавки металів. Учні вчилися виготовляти форми, виливати келефи, топірці, стремена, лускоріхи та оздоблювати їх. Особлива увага приділялася вивченню технологічних процесів та професійної майстерності.

Вижницька крайова школа вперше представила роботи учителів та учнів у 1906 р., на Міжнародній виставці в Бухаресті, де окремі роботи були відзначені срібними медалями. Вироби учнів цієї школи з успіхом експонувалися на виставках у Празі й Парижі (1907). На хліборобській виставці у Чернівцях (1908) та виставці домашнього промислу в Коломиї (1912) деякі їх вироби були відзначені золотими медалями [10; 33].

1911 р. школа була реорганізована і перейменована в «Крайовий науковий заклад столярства, токарства, різьбярства та металевої орнаментики». Відповідно до нового статусу випускники цього закладу одержували кваліфікацію майстра столярного і токарного ремесла разом із правом на відкриття власних майстерень.

Напередодні Першої Світової війни авторитет Вижницької школи у мистецькому середовищі був дуже високим. Її популярність зростала: окрім європейського ринку, створені у ній вироби збували в Америці, а викладачів запрошували на педагогічну роботу до аналогічних навчальних закладів. Форма організації «художньо-ремісничого вишколу Вижницької школи у свій час набула значення найефективнішої моделі функціонування шкіл такого профілю, сприяючи розвитку самобутнього народного мистецтва» [29]. Провідні майстри закладу — В. Девдюк, В. Шкрібляк, М. Мегединюк — відіграли помітну роль в історії розвитку цього навчального закладу, оскільки вони працювали там з перших років заснування. В. Девдюк разом зі В. Шкрібляком викладали у Вижницькій школі до 1918 р. [3; 17], до початку періоду румунської окупації Буковини.

Навчаючи учнів, В. Девдюк працював і над власними творами з металу, в яких помітні пошуки нових композиційних рішень і технічних прийомів. Згодом він більше захопився різьбою по дереву, при цьому не залишаючи і мистецтва художнього металу. Особливістю творчого почерку майстра було те, що для інкрустації по дереву він використовував різні види дерев, кольорові пацьорки, металеві дротики, перлівку, що збагачувало декоративний ефект творів. Орнаментальні композиції автор укладав із таких елементів, як трикутники, квадрати, півкола і кола, доповнюючи їх іншими мотивами — «кучері», «пшеничка», «гачки», «слізки». Саме він одним із перших почав використовувати політуру, що надавала його виробам іще привабливішого вигляду.

Вироби майстра експонувалися на виставках у Львові (1905), Чернівцях (1908), Стрию (1909), Коломиї (1912) [17; 19]. Серед них найважливіше значення мала «Вистава української штуки і українського артистичного промислу» у Львові. З її приводу художник, мистецький критик і один із організаторів цієї виставки Іван Груш написав розлогу рецензію під назвою «Вистава українських артистів», у якій охарактеризував творчість окремих митців, проаналізував найбільш цікаві твори, а також дав оцінку експонованим зразкам народного мистецтва [31]. На виставці було представлено 73 твори «гуцульського сницярства»,

зокрема роботи Юрія Шкрібляка та його синів, Марка Мегединока, Василя Якіб'юка, Івана Семенюка, Василя Девдюка, Петра Гондурака. Згадані гуцульські різьбярі були нагороджені медалями і дипломами. А Василь Девдюк отримав золоту медаль і за участь у першій хліборобській виставці у Стрию (1909). Диплом, яким був нагороджений майстер, нині зберігається у Чернівецькому краєзнавчому музеї. Як зауважував А. Будзан: «Найкращим експонатом цієї виставки був оригінальний стіл, виготовлений В. Девдюком у народній гуцульській традиції» [3, с. 37].

На виставці домашнього промислу в Коломиї (1912) майстер був нагороджений золотою медаллю за експоновані роботи — стіл, шафу, портретні рами, топірці й лускоріхи. У каталозі цієї виставки зазначено, що «zasлугують на увагу» різьблені вироби Василя Девдюка з Старого Косова [4, с. 8]. В оглядовій статті Д. Лукіяновича, зокрема, акцентовано: «Вижницька різьбярська школа має в своїй програмі мосяжництво, і передано його п. Девдюкові... бо він є одним з ліпших майстрів» [16, с. 6].

До ювілею цисаря Франца Йосифа I В. Девдюк виготовив інкрустовану скриньку у топирець (1908), за яку отримав подяку і похвалу за прекрасну інкрустацію деревом і металом [35]. Відомо також про виконаний В. Девдюком процесійний хрест для церкви на Монастирському в Косові. Хрест пишно декорований різьбленням та накладними декоративними вставками і вирізняється характерною піднесеною урочистістю. Слава про майстра-різьбяря поширилась ще більше після того, як священник М. Миколаєвич замовив Девдюку скриньку-альбом для паперів і крісло, яке незабаром забрали до музею в Петербурзі (1915) [35].

Типологія творів В. Девдюка в галузі художнього деревообробництва виявляє особливу зацікавленість автора у меблярстві. Гарним прикладом традиційних гуцульських меблів є виконаний В. Девдюком стіл, який нині зберігається у будинку його онука — Миколи Іванюка, у с. Сморна. Це великих розмірів стіл на двох стояках, що з'єднані поздовжньою «стрілою на клини». Продумана конструкція дозволяє подовжувати прямокутну кришку стола за допомогою додаткових частин стільниці, які певним способом вміщені у потайних шухлядах, що висувуються вздовж стільниці. Кришка стола лежить на двох міцних широких стояках, прикрашених фігурним профілюванням. Особливу увагу майстер приділив формі та декоруванню поздовжньої «стріли» стола. Центральна частина поперечки — великий диск з двостороннім різьбленням, що містить два різних варіанти вирішення орнаментальної композиції. Осередковий різьблений орнамент щільно вкриває дископодібну площину. В центрі кожної композиції акцентовано мотиви, інкрустовані перлівкою.

Інший стіл (1916), декорований різьбленням, інкрустацією та випалюванням, знаходиться в експозиції Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського (Коломия). Відомо, що один стіл, декорований інкрустацією, майстер виконав у подарунок Ю. Пілсудському (1935). Загалом упродовж творчої діяльності В. Девдюк виконав численні столи, стільці, шафи, полицки. Він вважався чудовим майстром із виготовлення гуцульських меблів і вміло опрацьовував їх традиційні форми. Його набори, шафки, столи, крісла, карнизи були зручними, доцільними та традиційно декорованими.

У фондах Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського у Коломиї зберігаються декоративні тарілки, альбом, свічники-трійці, цукорниця, таця, ваза і спортивний кубок майстра. Привертають особливу увагу свічники-трійці на квадратних підставках, у яких поєднано точені деталі з ажурним випалюванням, декоровані різьбленням та інкрустацією. Один з них унаочнює абсолютно різні підходи до вирішення декору з двох сторін виробу. Їх важко назвати лицевую і зворотньою через те, що рішення різьбленого орнаменту на одній стороні свічника та декорування інкрустацією деревом, пацьорками, перлівкою і жируванням металом на іншій виконані однаково майстерно. Цікавою особливістю є те, що автор, виконуючи одну річ, намагався не повторюватись і або вирішував декор у різних техніках, або ж урізноманітнював композиційні варіанти. Ця особливість спостерігається на свічниках і рамках В. Девдюка.

Оригінальна скринька майстра, форма якої нагадує писанку, зберігається в Івано-Франківському краєзнавчому музеї. Вишуканості цьому предметові надає своєрідна конструкція скриньки і продумане філігранне орнаментальне вирішення в техніці інкрустації.

Серед творів майстра особливо коштовними виглядають рами 1930-х, з численними пластичними накладками — великими по кутах рами і меншими по її периметру. Зокрема, такі різьблені та інкрустовані перламутром накладні мотиви підсилюють колористичний ефект рам В. Девдюка, що зберігаються у Музеї

етнографії та художнього промислу у Львові та в Чернівецькому краєзнавчому музеї. У великій рамі з Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини замкнута стрічкова композиція вдало укладена з різьблених орнаментальних мотивів, що не повторюються, але водночас добре врівноважені між собою. Кілька рамок роботи В. Девдюка зберігаються у родині Анни Стефуранчин у с. Старий Косів. Кілька портретних рамок (1903) і вішачок для рушника (1906) з музею Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва також декоровані випалюванням, різьбленням та інкрустацією. Смерекову рамку майстер оздобив випалюванням. Для підсилення різьбленого мотиву «головкате» в іншій рамі В. Девдюк використав білий і блакитний бісер, а в місцях з'єднання частин рамки ввів квадрати з масивними круглими перламутровими вставками посередині [18; 20].

Василь Девдюк був людиною творчих пошуків і не повторювався у побудові форм та композиційного рішення декору. Традиційні народні мотиви — «гачки», «кучері», «пряжки», «головкате», «розклинне» — він трактував по-своєму [11]. У мистецтво різьблення по дереву цей художник привніс багато нового: зо-крема, розробив нові методи фарбування дерева в чорний та червоний кольори. Саме він одним з перших почав використовувати політуру. На новаторство майстра звертають увагу дослідники А. Будзан [3], О. Кратюк [12; 13], О. Соломченко [27], М. Станкевич [29], К. Каркадим [9], Ю. Юсипчук [34]. Наразі Василь Девдюк був сміливим новатором в опрацюванні різноманітних технологічних прийомів фарбування дерева в різні відтінки. Він використовував в інкрустації металеві тонкі пластини, дротики, бісер. Його улюблені центральні мотиви («пряжки») мали безліч варіантів щодо виконання. Володіючи «сухою» різьбою, він започаткував оздоблення виключно інкрустацією різнокольоровим деревом, бісером, металом і перламутром, а на завершення — поліруванням [3; 29]. Він уперше почав оздоблювати свої вироби тільки «вкладанкою», тобто інтарсією (інкрустацією різноколірним деревом), а також металом, перлівкою і пацьорками, розробив низку нових декоративних мотивів нескладної форми, пристосованих до цієї техніки. Такі мотиви мають геометричний характер. Всі вони складаються з простих елементів: прямих, скісних, півкруглих та круглих ліній, квадратів, прямокутників і трикутників. Вміле комбінування цих елементів створювало нові мотиви й таким чином урізноманітнювало композиції.

Майже всі свої роботи майстер підписував. Він любив вирізблювати текст «Артист-різьбяр Василь Девдюк Косів на Покутю» чи «Косів Гуцульський», а також вказувати дату виконання.

Василь Григорович Девдюк був свідомим українцем і справжнім інтелігентом, людиною мудрою, із твердими переконаннями. Він був фундатором товариства «Просвіта» у Старому Косові й тривалий час очолював це товариство [23]. Згодом входив до складу громадської ради в Косові. У 1914 р. був одним із ініціаторів спорудження в місті Косові пам'ятника Т. Г. Шевченку, зведеному навпроти його будинку [9; 24]. Коли художник почув про намір збудувати пам'ятник українському Пророкові, він безкоштовно віддав для цього власну земельну ділянку і взяв особисту участь у насипанні кургану [22].

Особливої уваги заслуговує такий аспект діяльності В. Девдюка, як заснування приватної школи-майстерні у Старому Косові. При матеріальній підтримці львівської «Достави» він заснував тут новий осередок різьбярського мистецтва. П'ятдесятилітній майстер, маючи за плечима неабиякий досвід, набутий у Вишніці, вирішив відкрити приватну майстерню-школу. Для здійснення цього задуму він у 1923 р. позичив один мільйон марок у львівського товариства «Достава», закупив потрібні верстати і набрав учнів для навчання. Першими учнями цієї школи були Петро Баранюк, Василь Кабин і Микола Тимків. Досі збереглася будівля, де розміщувалася школа-майстерня, у якій молоді хлопці з навколишніх сіл навчалися токарству, столярству, різьбленню по дереву та мистецтву інкрустації.

Василь Григорович прагнув виховати своїх учнів на справжніх майстрів. Він був суворим учителем і вимагав надзвичайної точності у виконанні різьблення та інкрустації. Вчитель забезпечував учнів матеріалами та необхідними інструментами. У процесі навчання значне місце відводилось оволодінню технікою орнаментальної викладки — інкрустації фарбованим деревом, кольоровим бісером, перламутром, рогом та жирування металом. Досить детальний опис початку діяльності школи-майстерні В. Девдюка, його методи навчання подає Т. Северин, підкреслюючи при цьому багатостороннє знання майстром свого ремесла і спокійний характер, що «дозволяють йому вишколити своїх учнів на солідних практиків свого фаху» [35]. Орнаменти вчитель спочатку розробляв сам, щоб витримати гуцульський стиль, відповідно до написаного на стіні майстерні гасла «Хай живе і розвивається гуцульська штука!».

Заняття в школі проводилися тричі на тиждень; окрім фахових предметів, тут також вивчалися деякі теоретичні дисципліни — стилістика, купецькі рахунки, рисунок, українська мова та арифметика [23]. Після закінчення терміну трирічного навчання окремі учні ще залишалися на річну або дворічну практику. Після отримання свідоцтва вони мали право відкривати власні майстерні. Саме М. Тимків і В. Кабин перші отримали свідоцтва про завершення курсу навчання у школі-майстерні Василя Девдюка, а згодом відкрили власні майстерні у Косові. Відомими майстрами різьби стали й інші випускники школи, зокрема Дмитро Кабин, Василь Лелет, Петро Фокшей, брати Петро і Юрій Баранюки. За весь період діяльності (до 1939 р.) школа Девдюка випустила сорок п'ять майстрів [29]. Це дає право стверджувати, що майстерня-школа В. Девдюка була самостійним центром художньої обробки дерева і металу. Постійним і добрим помічником батька був син Микола (1904—1991).

Асортимент виробів косівської майстерні поділявся на «церковні» (кивоти, тетраподи, рами, хрести, свічники, ліхтарі, поставники); «люксові» (топірці, тарелі, пушки, цукорниці) та «сальонові» (меблеві гарнітури, ліжка, столи, шафи, рами для образів, картин, дзеркал, столики для гри в карти) твори. Усю продукцію цієї школи стилістично об'єднувало використання гуцульської орнаментики [33, с. 213].

Одним з перших учнів школи-майстерні В. Девдюка, який досконало оволодів техніками різьблення, інкрустації та випалювання, був Микола Тимків (1909—1985). У родинному архіві дочки М. Тимківа, Дарії Даниш, зберігся оригінал Свідоцтва про закінчення науки, виданого і підписаного майстром ремесла «Різьба Гуцульська», В. Девдюком, 27 червня 1930 р., котрий засвідчує, що М. Тимків був у нього на нуді від 24 січня 1924 року до 1 січня 1927 року. Завдяки своїй зразковій пильності він достатньо вивчив такі ремесла, як столярство, токарство, різьбярство й металеву орнаментуку. Микола Тимків, отримавши добру науку у школі-майстерні В. Девдюка, згодом був відомий як досвідчений майстер широкого творчого діапазону [21]. Добрим майстром зарекомендував себе також Василь Кабин (1908—1992), більшість творів якого зберігається у Коломийському музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття.

У 1920—1930-х Василь Девдюк, не пориваючи з педагогічною діяльністю, створив низку високохудожніх робіт і брав участь у багатьох виставках. У 1929 р. його твори експонувалися на виставці у Познані, а в 1933 — у Кутах, де він був нагороджений золотою медаллю, а його син Микола — срібною.

За короткий період часу в 1930-х Василь Девдюк у складі делегації з представниками влади і громадськими діячами Косівського повіту здійснив ряд поїздок до Кракова й Варшави, де він неодноразово презентував свої роботи. Відомо, що В. Девдюк в дарунок маршалу Ю. Пілсудському виготовив велику інкрустовану скриньку, різьблену та інкрустовану булаву, стіл і тацю.

На першій обласній виставці образотворчого мистецтва, що відбулася 1941 р. в Станіславі (тепер Івано-Франківськ), експонувалися декоровані великий альбом, таця і ваза його роботи.

Василь Девдюк брав активну участь в організації артлі «Гуцульщина» у Косові. Майстер вважався одним з кращих фахівців, мав великий досвід виготовлення меблів. Він брав участь у створенні проекту меблів для Кремля (1946), був фаховим консультантом під час їх виготовлення групою гуцульських майстрів. 1947 р. В. Девдюк прийнятий в члени Співки радянських художників України (членський квиток № 516).

Розповідь про В. Девдюка, як визначного різьбляра й мосяжника, варто бодай стисло доповнити вказівкою на його зацікавленість іншими видами народного мистецтва Гуцульщини, зокрема керамікою. Майстер здійснив вдалу спробу втілення орнаментів традиційної гуцульської різьби у керамічних виробах [9; 14]. Особливої уваги заслуговує кахельна піч (п'єц), що нині зберігається у хаті Марії Яремин — онуки Василя Девдюка, що мешкає у с. Старий Косів. У побудові композицій пічних кахлів використані мотиви та елементи гуцульської різьби. На одній з кахель печі є авторський підпис: «Власноручна різьба Василя Девдюка на кахлях у Томаша Наппа в Кутах». Укрупнені мотиви різьби, закомпоновані в квадратній площині кожної з кахель, надають чіткості й виразності розпису печі, виконаному способом ритунання. В цілому розпис не перевантажений і легко прочитується на світлому тлі. В колористичному рішенні використано традиційну гаму кольорів.

Особливістю розписів кахлів є чіткість і геометрична точність рисунка, виконаного способом ритунання. Майстер користувався навіть циркулем і лінійкою, як це зазвичай робиться в різьбі чи інкрустації. У розписах пічних кахлів В. Девдюк сміливо експериментував, впроваджуючи «викладанку» в іншому матеріалі. Він чітко розраховував композицію кожної кахлі в квадратній площині чи видовженому прямокутнику кутових

кахлів. Добре простежуються мотиви, запозичені з гуцульського мосяжництва, різьблення та вишивки — «сонечка», «ружі», «хрест», «віконці», «зубці», «гачки», «головкате», «штерна», «сосонки», «пшеничка», «восьмираменні ружі», «льчате письмо», квадратні і ромбічні мотиви, кола і півкола. На одній з кахель зображено розквіталий хрест з акцентом у жовто-синій гамі, доповнений мотивами, що нагадують тризуб. Чіткі ряди розписаних кахель утворюють певний ритм, що підкреслюється горизонтальними стрічковими орнаментами і пишним карнизом. Вишукане розмаїття окремих кахель симетрично укладено у композиційній структурі печі, що надає їй формам певної шляхетності. Такі вдалі спроби, пошуки і їх втілення, які спостерігаємо в кахляних композиціях, дозволяють говорити про новаторство В. Девдюка не тільки як майстра мосяжної справи і художньої обробки дерева, а й як про людину творчо мислячу і надзвичайно працелюбну: як про визначного Майстра і Учителя майстрів.

Помер Василь Григорович на 78 році життя — 3 травня 1951 р. Його добрі справи і мистецькі твори залишилися назавжди. Вдячні нащадки вшановують пам'ять Майстра. До 100-літнього ювілею (1973) у Коломийському музеї були організовані урочистий вечір і виставка творів В. Девдюка та його учнів. З нагоди 130-річчя Василя Девдюка (2003) була проведена науково-практична конференція у Косівському інституті, а до сьорогічного ювілею майстра приурочено видання «Василь і Микола Девдюки» (2013). Вже розроблено макет, закладено перший камінь і пам'ятний знак на місці, де буде споруджено музей-садибу Василя і Миколи Девдюків у Косові (2011) — на саме тій земельній ділянці, яку свого часу Василь Девдюк віддав під спорудження пам'ятника Кобзареві.

Василеві Девдюку присвячено низку дипломних робіт випускників відділу художнього дерева КІПДМ ЛНАМ. Випускник Косівського училища Сергій Пасічник — праправнук В. Девдюка по лінії дочки Насті (Іванюк) — виконав дипломну роботу «Декоративна скринька за мотивами творчості В. Девдюка» (2008) і присвятив їй 135-літньому ювілею прапрадіда. Цій даті присвячений також перекидний календар «Василь Девдюк», розроблений на кафедрі дизайну КІПДМ ЛНАМ. На будівлі Вишницького коледжу вмонтовано меморіальну дошку В. Девдюка (2001), а кращі студенти цього навчального закладу отримують іменну стипендію В. Девдюка (2004).

Митець В. Девдюк був визначним майстром гуцульського метальрства і деревообробництва кінця XIX — першої половини XX ст., а також засновником Косівської школи різьби, яка відіграла неабияку роль в історії різьбярства Гуцульщини. Впродовж багатолітньої праці Василь Григорович навчив понад сотню учнів у Вишницькій школі та приватній школі-майстерні у Старому Косові. Серед його учнів найбільш відомі — син Микола, Петро і Юрій Баранюки, Василь Кабин, Микола Тимків і Тарас Герцюк.

Послідовників же у цього майстра було набагато більше. За своє життя Василь Девдюк створив багато чудових творів, які увійшли в золотий фонд народного мистецтва і є окрасою багатьох музеїв як в Україні, так і за її межами.

1. *Арсенич П., Яремін І.* Девдюк Василь Григорович — народний майстер і педагог // *Праці Наукового товариства імені Шевченка.* — Косів, 2012. — Т. IV: Краєзнавство. — С. 430–435.
2. *Близнюк М.* Приватна школа Василя Григоровича Девдюка // *Рідне слово.* — 2003. — 18 черв. — С. 6–7.
3. *Будзан А. Ф.* Різьба по дереву в західних областях України. — К., 1960.
4. *Вистава домашнього промислу в Коломиї: Каталог.* — Коломия, 1912.
5. *Грушевський М.* Гуцульська вистава // *Літературно-науковий вісник.* — Львів, 1904. — Т. XXVII. — С. 49–51.
6. *Гуцульські художні вироби з металу кінця XVIII — початку XX ст.: Альбом / Упоряд. О. Валько.* — Львів, 2011. — С. 179.
7. *Девдюк Василь Григорович // Митці України: Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького.* — К., 1992. — С. 205.
8. *Девдюк Василь Григорович // Художники України: Енциклопедичний довідник / Авт.-упоряд. М. Г. Лабінський.* — К., 2006. — С. 206.
9. *Каркадим К., Григорук А., Яремін І.* Василь і Микола Девдюки в історії мистецтва Гуцульщини // *Гуцули і Гуцульщина.* — 2011. — № 2 (3). — С. 91–95.
10. *Козубовський Д. О.* Вишницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрябляка. — Чернівці, 1997.
11. *Кратюк О.* Василь Девдюк: життя і твори // *Народний Дім.* — 1993. — № 2. — С. 23–28.

12. *Кратюк О.* Девдюк Василь, син Григорія // Енциклопедія Коломийщини. — Коломия, 2007. — Зшит. 5, літ. Д. — С. 23–24.
13. *Кратюк О.* Різьбяр по дереву Василь Девдюк // Нар. творчість та етнографія. — 1975. — № 4. — С. 61–65.
14. *Кратюк О.А., Яремін І.В.* Девдюк Василь Григорович // Енциклопедія Сучасної України. — К., 2007. — Т. 7: Г–Ді. — С. 138, 276.
15. *Левицький В.* Вистава гуцульських виробів у Косові // Діло. — 1904. — Ч. 135.
16. *Лукиянович Д.* Вистава домашнього промислу в Коломії. Мосяжництво // Неділя. — 1912. — Ч. 38. — С. 6.
17. *Молинь В.* Василь Девдюк в історії розвитку косівської школи різьбярства // Праці Наукового товариства імені Шевченка. — Косів, 2012. — Т. IV: Краєзнавство. — С. 436–442.
18. *Молинь В.* Василь Девдюк // Нар. мистецтво. — 2003. — № 3/4. — С. 27–28.
19. *Молинь В.* Майстри народного декоративного мистецтва Станіславщини у «виставковому русі» Галичини // Українська академія мистецтва: Досл. та наук.-метод. праці. — К., 2008. — Вип. 15. — С. 366–377.
20. *Молинь В.* Скарбниця гуцульського мистецтва // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — Львів, 2009. — Спецвип. VII. — С. 57–66.
21. *Молинь В., Молинь І.* Микола Тимків (Присвята 100-літньому ювілею майстра). — Косів, 2009.
22. *Пелипейко І.* Містечко над Рибицею: Книжка про Косів. — Косів, 2004. — С. 293–306.
23. *Пелипейко І.* Косів: люди і долі: Краєзнавчий довідник. — Косів, 2001. — С. 88–89, табл. XIX.
24. *Пелипейко І.* Той пам'ятник — і про них пам'ять // Рідне слово. — 2004. — 9 черв. — С. 1–3.
25. Перша українська хліборобська виставка в Стрию // Господар і промисловець. — Стрий, 1909. — Ч. 19.
26. *Соломченко О.* Василь Девдюк — народний умілець (до 100-річчя з дня народження) // Радянська Гуцульщина. — 1973. — 23 черв. — С. 3.
27. *Соломченко О.* Патріарх різьбярства в Косові // Рад. Гуцульщина. — 1983. — 8 черв. — С. 4.
28. *Соломченко О.* Школа Девдюка // Прикарпатська правда. — 1983. — 20 листоп. — С. 4.
29. *Станкевич М.Є.* Українське художнє дерево XVI–XX ст. — Львів, 2002.
30. *Суха Л.М.* Художні металеві вироби українців Східних Карпат другої половини XIX–XX ст. — К., 1959.
31. *Труш І.* Вистава українських артистів // Артистичний вісник. — 1905. — Зош. 2/3. — С. 24–28.
32. Школа гуцульських дерев'яних виробів і металевої орнаментики у Вижниці на Буковині // Літературно-науковий вісник. — Львів, 1905. — Т. XXXII. — С. 248–249.
33. *Шмагалю Р.М.* Мистецька освіта в Україні середини XIX — середини XX ст.: Структурування, методологія, художні позиції. — Львів, 2005.
34. *Юсипчук Ю.В.* Школа Василя Девдюка і формування локальних традицій новітнього гуцульського деревообробництва і метальства кінця XIX–XX століття: Дис. ... канд. мистецтвознавства. — Львів, 2001.
35. *Tadeusz S. Huculska* wykładanka w drzewie // Przemysl Rzemieslo Sztuka. — Krakow, 1924. — Rocznik IV. — № 1. — S. 5–18.

Анотація. У статті висвітлено роль Василя Григоровича Девдюка (1873–1951) в історії народного мистецтва Гуцульщини, зокрема у формуванні і розвитку косівської школи різьбярства. Василь Девдюк — визначний майстер різьби по дереву та художньої обробки металу, новатор у справі декорування виробів з дерева. Майстерня-школа В. Девдюка була своєрідним центром художньої обробки дерева і металу на Гуцульщині.

Ключові слова: Гуцульщина, Косів, народне мистецтво, Василь Девдюк, визначний майстер, різьба, художня обробка металу.

Аннотация. В статье раскрыта роль Василия Григорьевича Девдюка (1873–1951) в истории народного искусства Гуцульщины, в частности, в формировании и развитии косовской школы резьбы. Василий Девдюк — выдающийся мастер резьбы по дереву и художественной обработки металла, новатор в декорировании изделий из дерева. Мастерская-школа В. Девдюка была своеобразным центром художественной обработки дерева и металла на Гуцульщине.

Ключевые слова: Гуцульщина, Косов, народное искусство, Василий Девдюк, выдающийся мастер, резьба, художественная обработка металла.

Summary. In this article reveal the role of Vasyl Devdyuk (1873–1951) in history of people's art of Hutsulshchyna, in moulding and development of Kosiv school of wood-carver. Vasyl Devdyuk — is a notable master of wood-carver and metal, an innovator in the point of manufactured articles from wood.

Keywords: Hutsulshchyna, Kosiv, people's art, Vasyl Devdyuk, notable master, wood-carver and metal.